

DERTIENDE HOOFDSTUK.

OVER BIJWOORDEN.

Overgang.

261. Van de verbuigbare gaan wij thans tot de onverbuigbare rededeelen over, die wij in deze volgorde behandelen zullen: *Bijwoorden, Voorzetsels, Voegwoorden*; om daarna dit gedeelte van ons werk met eene korte beschouwing van *Tusschenwerpsels* te besluiten.

Wat een bijwoord is en waaraan te kennen.

262. Wij hebben § 79 reeds aangetoond, dat een bijw. dient om een wkw., bijv. nmw. of ander bijw. te wijzigen; thans voegen wij er bij, dat de meeste bijww. op de vragen: *waar? wanneer? hoe lang? hoe veel?* of *hoe?* antwoorden. Van daar de hoofdsorten: bijww. van plaats, van tijd, van hoeveelheid en van hoedanigheid: *Wanneer ik zal vernomen hebben, waar uw vriend zich ophoudt, zal ik hem terstond gaan bezoeken en hem omstandig verhalen, dat gij gedurig van hem spreekt en zeer begeerig zijne terugkomst te gemoet ziet.*

Bijwoorden van bevestiging of ontkenning.

263. Deze maken eene afzonderlijke kl. uit, en onderscheiden zich daardoor, dat zij niet zoo zeer dienen om een ander rededeel te wijzigen, als om eene geuite stelling te bevestigen of te ontkennen. Van dien aard zijn *ja, voorzeker, juist; neen, volstrekt niet, integendeel*. Zwakker bevestiging is: *misschien, welligt, te met*; zwakker ontkenning: *bezwaarlijk, niet ligt* enz.

Eigentlijke en oneigentlijke bijww.

264. Wanneer men den uiterlijken vorm des woords raadpleegt, kan men zoodanige verdeeling aannemen; en b. v.: *hier, nooit* enz. eigentl. bijww. noemen, omdat zij niet anders dan bijww. zijn kunnen; terwijl men *aanhoudend, verstandig, terstond* enz. oneigentlijke zou kunnen noemen, dewijl het eerste een deelw. het tweede een bijv. nmw. en het laatste een zelfst. nmw. is, voorafgegaan van een voorzetsel. Maar zoodanige verdeeling heeft geringe nuttigheid; om niet te zeggen dat het wezen van een rededeel niet in het w. zelve, maar in deszelfs verrigting als deel der rede gelegen is.

Het bovenstaande toegelicht.

265. Alle bijv. nmww. kunnen als bijww. voorkomen. Gelijk men zegt: *een voorzigtig en bedachtzaam man*, zegt men ook: *hij spreekt voorzigtig, hij handelt bedachtzaam.*¹ *Weinig, veel* en *genoeg* door een zelfst. nmw. gevolgd, zijn zelfst., maar bij een kw. geplaatst zijn ze bijww.: *wij hebben weinig wijn, veel brood en genoeg vleesch ontvangen. Deze man denkt weinig, spreekt veel en overweegt niet genoeg wat hij zegt.* Hetzelfde zou men nog van andere rededeelen kunnen aantoonen.

¹ Overal zulke bijww. van gelijkkluidende bijv. nmww. te willen onderscheiden, door er den uitg. *lijk* bij te voegen, is een misbr. daar men bijzonder aan de Kaap tegen waarschuwen moet, omdat men door den Eng. uitg. *ly* nog meer dan elders daartoe overhelt. Er was een tijd dat men met dit *lijk* in Holland ook veel op had, en daar het *lik* uitgesproken wordt, werden de voorstanders daarvan *likkers* genoemd. Bild. Spraakl. bl. 222.

Trappen van vergelijking in bijwoorden.

266. Het zijn voornamelijk bijww. die ook als bijv. nmww. voorkomen, welke voor trappen van vergelijking vatbaar zijn: *Gij loopt sneller dan ik, maar mijn vriend loopt het snelst van ons allen.*

Bijzonderheden in de vergelijking.

267. Wanneer eigentl. bijww. de verschillende trappen van vergelijking uitdrukken geschiedt dit veelal door het w. zelve te veranderen: *wel, beter, best; weinig, minder, minst; veel, meer, meest; zelden, minder, minst; dikwijls, veelvuldiger, veelvuldigst; gaarne, liever, liefst.* Voorts heeft *eer* of *eerder*, *eerst* geen zoogenaamden stelligen trap, ten zij men *vroeg* als zoodanig aanmerke; *na* heeft *nader* en *naast*, en van *ras* zal men niet ligt een overtr. trap *rust* aantreffen. Van *goedkoop*, *goedkooper*, *goedkoopst* is boven reeds gehandeld. (Zie § 165.)

Hoe bijww. in het gebruik verschillen.

268. Eenige bijww. behooren tot den hooger en stijl: b. v.: *spade* voor *laat*, *vaak* voor *dikwijls*, *van lieverlede* of *allengs* voor *langzamerhand*, *schier* voor *bijna*; andere zijn verouderd, als *altoos* voor *ten minste*, *bijster* voor *uitermate*, *klakkeloos* voor *plotsling*; wederom andere behooren tot de min beschaafde taal: als *amper* voor *bijna*, *in een wip* voor *oogenblikkelijk*, *hals over kop* voor *met groote haast* en meer dergelijke.

Men zou deze lijst nog aanmerkelijk kunnen vermeerderen, indien men zulke spreekwijzen als *in drie vloeken* en *een zucht* voor *in weinig tijds*, of *in*

een ommezien wilde opnemen ; dan, het is met de taal als met de zeden, door al te omstandig tegen misbruiken te waarschuwen, mist men zijn doel ; want wie eenige kieschheid bezit, heeft zulke waarschuwingen niet van noode ; en wien het daaraan ontbreekt, die krijgt maar voedsel voor zijn slechten smaak.

Kaapsch taaleigen.

269. Op dit stuk zullen wij nu alleen melding maken van de verdubbeling van *niet* en *al*, b.v. : *Eks als moeg al, ik kannie meer loopenie*—Ik ben al moe, ik kan niet meer loopen ; terwijl wij naar onze *Proeve* verwijzen voor de verklaring van geheel Kaapsche bijww.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

VOORZETSELS.

Wat zij zijn.

270. Wij hebben boven (§ 81 en 82) aangetoond wat voorzls. zijn, en waarvan zij hunnen naam ontleenen.

Onderscheiden van voorvoegsels.

271. Wij gelooven dat men ten onregte de scheidbare met de zogenaamde onscheidbare voorzls., die wij liefst voorvoegsels noemen, te zamen genomen en in de meeste spraakkunsten onder één hoofd gebragt heeft. Wij verwijzen derhalve de voorvoegsels naar het hoofdst. over Woordontleding en vertrouwen dat het daar blijken zal hoe weinig zij met de voorzls. gemeen hebben.

Lijst der meest gebruikelijke voorzetsels.

272. aan	in	om	tusschen ⁱ
achter	jegens ^c	omtrent	uit
af ^a	langs	onder	van
bij	met	op	voor
behalve ^b	na ^d	over	volgens
beneden	naar	sedert	wegens
binnen	naast	sinds	zonder
boven	neven of ne-	te ^g	
buiten	vens	tot ^h	
door	nopens ^f	tegen	